

Канд. екон. наук Чайка Ю. М.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ВВП УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ РИЗИКІВ ТА МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ

Повномасштабне військове вторгнення суттєво змінило траєкторію економічного розвитку України. Руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, переміщення центрів економічної активності та значне фіскальне навантаження сформували нові макроекономічні умови. У таких обставинах національна економіка функціонує за високого рівня невизначеності, значних структурних втрат і суттєвої залежності від зовнішньої фінансової підтримки.

У 2022 році економіка України втратила близько третини свого виробничого потенціалу. Реальний ВВП знизився приблизно на 29,1%. Номінальний ВВП скоротився менш суттєво через вплив інфляції, проте у доларовому вимірі падіння перевищило 25% [1]. Відмінності між динамікою реального та номінального ВВП продемонстрували глибину структурних економічних потрясінь. Насамперед суттєво скоротився внутрішній попит: споживчі витрати домогосподарств зменшилися більш ніж на 20%, а інвестиції – понад на 35% [3]. Значного скорочення зазнав також експорт товарів, що було зумовлено блокуванням морських портів. Водночас логістичні витрати зросли майже удвічі. За таких умов реальний ВВП відображав масштаб фактичних втрат виробництва, тоді як номінальний показник частково компенсував їх інфляційним фактором, адже наприкінці 2022 року рівень інфляції досяг 26,6% [1].

У 2023 році економіка почала поступово відновлюватися. Реальний ВВП зріс на 5,3% [1]. У гривневому вимірі номінальний ВВП перевищив довоєнний рівень, проте в постійних цінах він залишався значно нижчим. Основними чинниками зростання стали відновлення аграрного сектору, часткова стабілізація енергопостачання та збільшення оборонних замовлень.

У 2024 році темпи економічного зростання дещо сповільнилися: реальний ВВП зріс приблизно на 2,9%. Інфляція зменшилася до 9,8%, однак залишалася вищою за цільові орієнтири. Номінальний ВВП продовжував зростати завдяки значним бюджетним витратам, які перевищили 2,9 трлн грн. Частка оборонних

Том 4. УКРАЇНА У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ ТА ЇЇ ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

видатків у структурі державного бюджету перевищила 35% [1]. Це сприяло підтриманню внутрішнього попиту, однак не забезпечило достатнього рівня інвестицій для швидкого підвищення продуктивності економіки.

У 2025 році зростання реального ВВП склало 2,2%, тоді як номінальний ВВП може перевищити 8,4 трлн грн. Разом з тим дефіцит державного бюджету залишатиметься на рівні понад 1 трлн грн [1]. Така ситуація свідчить про те, що економічна динаміка значною мірою залежить від зовнішніх джерел фінансування. У воєнний період реальний ВВП відображає процес фактичного відновлення виробництва, тоді як номінальний ВВП демонструє масштаб бюджетної експансії та інфляційних процесів.

Вагомим чинником підтримки номінального ВВП виступає фіскальний стимул. У 2023 році обсяг міжнародної фінансової допомоги склав 42,5 млрд. дол. США, а у 2024 році він залишився приблизно на тому ж рівні [2]. Ці кошти спрямовувалися на фінансування бюджетного дефіциту та підтримку внутрішнього попиту. Водночас реальний ВВП залишався обмеженим через недостатній рівень інвестицій. У 2022 році капітальні інвестиції скоротилися майже на 40% [3]. Упродовж 2023-2024 років їх відновлення відбувалося частково та переважно у сферах енергетики й післявоєнної відбудови. Без істотного розширення інвестиційної бази темпи реального економічного зростання залишатимуться помірними.

З моменту повномасштабного вторгнення Україна отримала від міжнародних партнерів близько 168 млрд. дол. США для підтримки державного бюджету [2]. Ключову фінансову допомогу надали Європейський Союз, США, МВФ, Японія, Світовий банк, Канада та Велика Британія.

Структура міжнародної фінансової допомоги свідчить про зміну співвідношення між грантовими коштами та кредитами. Частка грантів у 2022 році становила 46% загального обсягу підтримки, див. рис. 1. Проте у 2023 році та 2024 році їх частка скорочується до 27,1% і 30,2% відповідно, а частка кредитів зростає, що означає потенційне зростання боргового навантаження у майбутньому. У 2025 році загальний обсяг міжнародної фінансової допомоги склав 52,4 млрд. дол. США. Показник покриття бюджетного дефіциту демонструє, що міжнародна допомога забезпечує понад 80% фінансування бюджетного розриву [2].

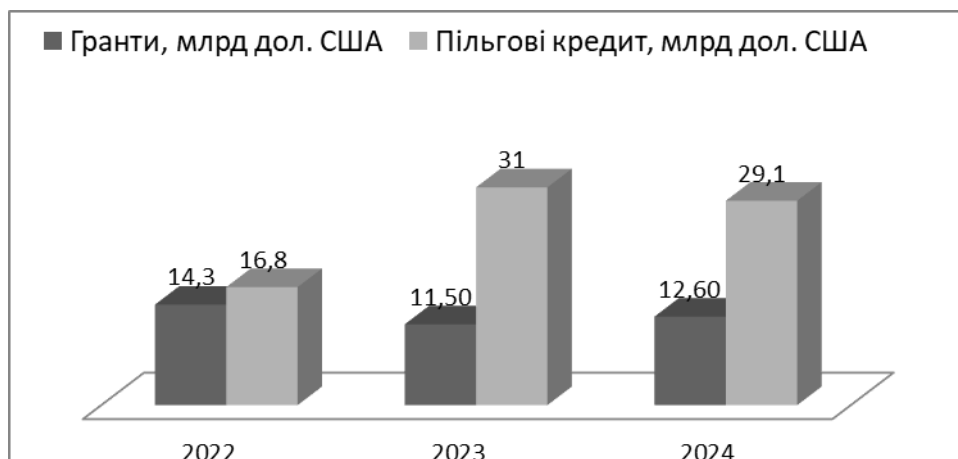

Рис. 1. Міжнародна фінансова підтримка України у 2022-2024 рр.

Від масштабів міжнародної підтримки безпосередньо залежить валютна стабільність. У 2023 році обмінний курс утримувався в межах 36-37 грн. за долар США, у 2024 році – близько 38-39 грн., а у 2025 році наблизився до 43 грн. за долар. Поступова девальвація свідчить про контрольований характер зовнішніх макроекономічних дисбалансів. Водночас важливим фактором підтримки платіжного балансу залишаються грошові перекази трудових мігрантів. У 2022 році їх обсяг скоротився до 12 млрд. дол. США, проте у 2023-2024 роках стабілізувався на рівні близько 14 млрд. дол. США щорічно [1].

Аналіз взаємозв'язку між зовнішньою торгівлею та фінансовою допомогою показує, що середній торговельний дефіцит становить близько 12 млрд. дол. США на рік, тоді як обсяг міжнародної допомоги перевищує 35 млрд. дол. США щорічно [2]. Таким чином, фінансова підтримка не лише компенсує дефіцит зовнішньої торгівлі, а й формує профіцит фінансового рахунку. Проте зростання частки кредитних ресурсів означає накопичення зовнішнього боргу. Якщо у 2022 році домінували грантові кошти, то у 2025 році ситуація змінюється на користь кредитів, що створює додаткові валютні ризики у перспективі.

Отже, у 2022-2025 роках зовнішньоекономічна рівновага України підтримувалася переважно завдяки міжнародній фінансовій допомозі, а не зростанню експорту. Торговельний дефіцит залишається системним, а збільшення міжнародних резервів зумовлене притоком зовнішніх фінансових ресурсів. Подальша стійкість економіки залежатиме від диверсифікації експорту, розвитку переробної промисловості та поступового скорочення залежності від зовнішніх джерел

фінансування. Саме ці фактори визначатимуть конфігурацію зовнішнього сектору економіки України у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://stat.gov.ua/>.
2. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>.
3. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

Черваньов А. О., канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ І ПОСЛУГАМИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ**

Актуальність дослідження сучасних тенденцій та викликів міжнародної торгівлі товарами і послугами зумовлена фундаментальною трансформацією глобальної економічної архітектури під впливом цифровізації, геополітичної нестабільності та зміни моделей споживання. У ХХІ столітті міжнародна торгівля виступає не лише головним двигуном економічного зростання та інтеграції країн, але й ареною гострих суперечностей, де традиційні ланцюги постачання зазнають розривів, а протекціоністські бар'єри посилюються на тлі прагнення до сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує значний інтерес наукової спільноти до проблематики функціонування та розвитку міжнародної торгівлі. Фундаментальні теоретико-методологічні засади міжнародної торгівлі, її класичні форми та інструменти регулювання глибоко розкрито у праці Ю. Г. Козака та співавторів, де систематизовано базові поняття та механізми світової торгівлі станом на середину 2010-х років [1]. Подальший розвиток цих ідей знайшов відображення у дослідженні В. В. Рокочи та інших, які зосередили увагу на операційних аспектах міжнародної торговельної діяльності, аналізуючи практичні стратегії виходу фірм на зовнішні ринки та особливості укладання зовнішньоекономічних контрактів [2]. Водночас, Є. В. Савельєв та І. Я. Зварич розглядають міжнародну торгівлю в контексті глобальних економічних процесів,